

TEXTILE VOCABULARY: HEMP

Angelica Preda

Phd Student, University of Craiova

Abstract: The history of textiles intertwines with mankind civilization and the knowledge of the textile lexicon means having various pieces of information in the linguistic, historical, geographical and political fields. Hemp is an old textile plant which, considering its qualities, has been used in various areas (food, pharmacy, industry), having also a sacred vale. The term designates both the plant and the fibre from which materials are made. The increase in trade has made possible the circulation of vocabulary, and the term is to be found today worldwide, which confirms the idea of the globalization of textile terminology. In the Romanian culture, the hemp has made history and the proof is the lexical family and the presence of the word in idioms. Therefore, we deem it necessary to know the meanings of the term, its etymology and linguistic evolution.

Keywords: hemp, plant, etymology, term, textile.

Studierea terminologiei textilă este un fenomen interesant, deoarece presupune informații lingvistice corelate cu cele din alte domenii științifice (botanică, istorie, geografie, medicină, religie etc.). Câmpul semantic textil include denumiri de fire, materiale, operații, mașini etc. O plantă importantă pentru acest domeniu, din care se obțin fibre, este cânepa.

1. Istoric

Istoria cânepii este străveche (8000 î.e.n.), începuturile fiind legate de Asia Centrală, de unde s-a răspândit în China, India și Europa. Împăratul chinez Shen Nung - *Fermierul divin* - (2737-2697 î.e.n.), în cartea sa, *Pen Tsao*, considerată primul tratat despre plante, vorbea despre proprietățile farmaceutice ale cânepii. Ea va fi folosită în industria textilă, în medicină, alimentație, iar mai târziu lemn pentru hârtie.

În anul 105, Cai Lun, funcționar al curții imperiale chineze, pune la punct metoda obținerii hârtiei din coji de copaci (în special dud), fibră de in, cânepă, invenție care s-a răspândit în restul lumii pe Drumul Mătăsii.

Hârtia din cânepă este foarte apreciată, astfel că, în 1456, Gutenberg scrie prima Biblie pe acest tip de foi, iar mai târziu va fi imprimată Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii (1776).

Sciții sunt cei care au adus cânepa în Europa, iar aici va face istorie. S-au dat legi care încurajau cultivarea plantei: Carol cel Mare, în Franța (800), Henric al VIII-lea (1535) și fiica sa, Regina Elisabeta I, în Anglia. Regele Filip al Spaniei ordonă cultivarea cânepii pe întreg teritoriul imperiului, din zona Argentinei de azi și până în Oregon (1564).

Istoria cânepii se împletește cu istoria veleii. Având o rezistență foarte mare, fibra era utilizată în navigație, atât ca pânză pentru vele, cât și ca frânghii necesare amarării. În Evul Mediu, Veneția, care era un însemnat centru naval, devenise capitala mondială a cânepii. Importanța acestei plante pentru societatea venețiană reiese dintr-un decret al

senatului: „siguranța galerelor și corăbiilor noastre, precum și cea a marinarilor și capitalului nostru se bazează pe producția noastră de cordaj din Tana”. I se datorează cânepii supremația pe care a avut-o flota venețiană în Marea Mediterană, ea controlând întreg comerțul până la înfrângerea venețienilor de către Napoleon Bonaparte în 1797. Se spune că multe corăbii aveau la bord semințele acestei plante, pentru ca, în cazul unui naufragiu, marinarii să poată cultiva cânepa din care să-și facă pânză, dar și pentru hrană.

Plantațiile uriașe din Statele Unite ale Americii le-au permis acestora să-și demonstreze independența față de imperiul britanic. Este încurajată industria autohtonă, punându-se taxe pe importul de cânepă (1791). Primul și cel de-al treilea președinte ai SUA au subliniat importanța plantei pentru americani: „Bucurați-vă din plin de sămânța de cânepă. Cultivați-o peste tot” (George Washington, 1791); „Cânepa este de primă necesitate pentru bunăstarea și prosperitatea unei națiuni” (Thomas Jefferson).

Un alt episod important înregistrat pe acest continent are loc în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Fiind necesară pentru articolele militare (haine, pânză, sfoară), se oferă subvenții cultivatorilor de cânepă, care, împreună cu fiii lor, sunt scutiți de serviciul militar. Se realizează filme promoționale, „Hemp for Victory” (Cânepă pentru Victorie), ce ilustrează importanța așa-ziselor „Grădini ale Victoriei”.

Trebuie menționat faptul că primii jeans s-au realizat din fibre de cânepă, deoarece sunt foarte rezistente la uzură.

În prezent, crescând aportul fibrelor sintetice în industria textilă, culturile de cânepă au scăzut, dar sunt din ce în ce mai multe vocile care susțin utilizarea plantei drept combustibil auto.

Pe lângă utilizarea textilă, farmaceutică sau ca hârtie, acestei plante i se acordă și o valoare sacramentală. La sciți, cânepa era inclusă în ritualurile funerare de purificare. Herodot (secolul V î.e.n.) descrie un astfel de ceremonial: „Sciții iau, așadar, sămânță de cânepă, se strecoară sub cortul făcut din păuri și aruncă sămânța peste pietrele încinse. Sămânța aruncată scoate un fum parfumat și se face atâta abur, încât nicio baie elinească de abur n-ar putea s-o întreacă. Amețiți de dogoarea aburului, sciții se apucă să urle. (Herodot, Istorie, IV, 73-75). Obiceiul a fost confirmat prin descoperirea unui astfel de mormânt scitic înghețat, la Pazyryc, în Munții Altai, unde s-au găsit rămășițele acestui tip de cort, precum și vase cu semințe de cânepă.

Asocierea cânepii de cultul morților o întâlnim și mai târziu la alte nații. În Polonia, în Ajunul Crăciunului, se pregătea o supă din semințe de cânepă cu scopul de a hrăni spiritele care veneau noaptea să-i viziteze. La Tyrol, în Austria, femeile torceau un fuior de cânepă, pe care, la sfârșitul anului îl aruncau în foc. În secolul al XIX - lea, se mai păstra obiceiul de a juca în jurul focului pentru a crește cânepa.

Pentru culturile de cânepă pe teritoriul țării noastre, mărturiile sunt numeroase și destul de îndepărtate. Pe primele le datorăm tot părintelui istoriei, Herodot, care scria despre abundența plantei și utilizarea în industria textilă de către tracii: „În țara lor crește cânepă, care seamănă nespus cu inul, numai că este mai groasă și mai înaltă. În această privință, întrece cu mult inul. Crește și de la sine și semănată. Iar din ea tracii își fac îmbrăcăminte, foarte asemănătoare cu cea de in. Când nu ești un bun cunoscător, nu poți să-ți dai seama dacă aceste haine sunt din in sau din cânepă. Omul care n-a văzut niciodată cânepă va crede că haina este făcută din in.” (Herodot, Istorie, IV, 74). Mai târziu, geograful roman Pomponius Mela (secolul I), descrie folosirea la ospete a plantei, într-un ritual asemănător cu cel al sciților: „tracii aruncă în focurile în jurul cărora se șade semințe, al căror miros provoacă o veselie asemănătoare cu beția” (De Chorographia II, 2, 21)

În aşezarea getică de la Tinosul (judeţul Prahova), după săpăturile arheologice din 1924, s-au găsit seminţe calcinate de cânepă, într-una din gropile de provizii descoperite. Pentru secolele X-XII, avem mărturiile arheologice de la Garvăn (judeţul Tulcea). Printre multe obiecte, aici se aflau fusaiole, fire netopite de cânepă, fragmente de pânză, seminţe de cânepă.

Utilizarea cânepii în industria textilă românească este consemnată în câteva documente ce implică schimburi comerciale din perioada sec. XVI - XVIII -lea (1564, 1567, 1702, 1784). Şi în secolul al XIX-lea avem documente care atestă cultivarea plantei pe suprafeţe mari, iar surplusul era destinat exportului. În anii 1837, 1838, 1839, Ţara Românească avea o producţie de 2404432 kg sămânţă de cânepă. Până la Revoluţie, România era pe primul loc în Europa şi pe cel de-al patrulea în lume în cultivarea plantei, ca în prezent să mai avem câteva culturi răzleţe. Se fac eforturi pentru relansarea acestei industrii, astfel că în 2015, în judeţul Alba, o companie olandeză a deschis o fabrică de prelucrare a cânepii - *HempFlax* (cânepă şi in), aici aflându-se şi cea mai mare plantaţie. Este valorificată atât fibra textilă, cât şi puzderia, ca material în construcţiile ecologice.

2. Definiţie. Caracteristici

În dicţionarele explicative termenului *cânepă* i se oferă două definiţii: 1. (*bot.*) «Plantă textilă, originară din India, cu tulpina înaltă şi dreaptă, cu frunze alterne, dinţate pe margini, cu florile mici, verzui, cultivată pentru fibrele care se scot din tulpină şi pentru uleiul care se extrage din seminţe (*Canabis sativa*)». 2. «Fibre textile extrase din tulpina de cânepă şi folosite la confecţionarea de pânză groasă, de frânghii, prelate etc.»

Această plantă tehnică are tulpina, din care se extrag fibrele, înaltă de până la trei metri şi cu ramificaţii în partea inferioară. Ea poate fi de două tipuri: de vară (masculină), cu flori mici şi verzi, mai puţin rezistentă, şi de toamnă, cu inflorescenţe bogate şi conţinut mare de fibre. Important este şi locul recoltării de pe plantă; cu cât e mai aproape de rădăcină, cu atât fibra va fi mai rezistentă. Firele se albesc destul de greu, această proprietate depinzând de calitatea plantei. Nu rezistă la căldură, fiind recomandate pentru confecţiile dure: frânghii, sfoară pescărească, aţă cizmărească, saci, pânză de corabie, curea de transmisie, furtun de apă, corturi etc.

3. Etimologie

Cuvântul este moştenit din latină, *canapa* fiind forma vulgară a clasicului *cannabis*. În aromână găsim *cânipă*, iar în meglendoromână *çonipă*. Toate limbile romanice au etimonul *canapa* (it. *canapa*, fr. *chanvre*, sp. *cañamo*, port. *cânhamo*), dar şi o serie de limbi slave: ceh. *konopi*, pol. *konopie*, bg. *konor*, sb. *konolia*. Se consideră că originea termenului este scită sau tracă, de unde a fost preluat de greci şi apoi de romani. La popoarele antice orientale (akadieni, babilonieni, asirieni) planta se numea *qunnabu* „care face fum”, făcând referire la obiceiul scitic de inhalaţie. Din grecescul *kannavis* s-au format lexemele în limbile germanice (engl. *hemp*, germ. *Hanf*, norv. *hamp*, suedez *hampa*, ol. *hennep*), precum şi în alte câteva limbi: tc. *kenevir*, magh. *kender*, alb. *kërp*. O formă singulară întâlnim în rusă şi ucraineană - *пенькареп'ка*.

Etimonul latinesc al fibrei - *canabis* - este destul de cunoscut ca nume al drogului produs dintr-o anumită varietate a plantei.

4. Familia lexicală

În familia lexicală a cuvântului *cânepă*, întâlnim mai mulţi termeni derivaţi, înrudiţi semantic cu baza: *cânepărie* (cânepă + -ărie) 1. „cânepă multă strânsă la un loc”, 2. „cânepişte”; *cânepioară* (cânepă + -ioară) 1. dim. al lui *cânepă*, 2 (*bot.*) „plantă erbacee perenă, din familia compozitelor, cu tulpina înaltă, cu frunzele lobate şi cu florile roşietice

(*Eupatorium cannabinum*)”, cânepa-codrului; *cânepişte* (cânepă + -işte) „teren cultivat cu cânepă”, „cânepărie”; *cânepiu* (cânepă + -iu) 1. „de culoarea seminţei de cânepă, cenuşiu-închis”. 2. „care are înfăţişarea fuiorului de cânepă”, 3. (*fam.*) „ameţit, beat”.

Lexemul face parte din structura câtorva sintagme: *cânepa indiană* (sau de India) „varietate de cânepă din care se extrag stupefiante” (*Cannabis indica*); *Cânepa-de-Bombay* „chenaf” (*Hibiscus cannabinus*); *cânepă-de-Manila* „specie de bananier, răspândită în zonele tropicale, cu frunze mari, bogate în fibre textile foarte rezistente, folosite în fabricarea frânghiilor și a parâmelor necesare navigației” (*Musa textilis* „muza textilelor”); *cânepa-codrului* „plantă erbacee perenă, din familia compozitelor, cu frunze lobate și cu florile roșietice, dispuse în capitule” (*Eupatorium cannabinum*); cânepa de Noua-Zeelandă „fibră liberiană obținută din frunzele unei plante din Noua Zeelandă, *Phormium tenax*”.

În limbaj familiar se întâlnește compusul *cânepa-dracului*, care desemnează părul și de aici locuțiunea *a lua de cânepa-dracului*: „Am s-o ieu de cânepa dracului și am s-o învăț eu cum trebuie să caute altădată de bărbat” (*Moș Nechișor Coțcariul*, Ion Creangă). Termenul mai apare în câteva expresii populare: *a o lăsa (moartă) în cânepă* „a abandona, a nu-l mai interesa”; *șade ca dracu la cânepă*; *stă ca pe cânepă*; *Bine că a plouat și apa cânepa mi-a luat-o*; *unde paște cucul inul și pupăza cânepa* „în altă lume, aiurea”.

Un cuvânt derivat, care are o legătură de sens cu planta, întâlnim în lexicul ornitologic: *cânepar* (cânepă + -ar) „pasăre cântătoare din familia fringilidelor, care se hrănește cu semințe de cânepă” (*Carduelis cannabina*). Această vietate mai are un nume, constituit dintr-un substantiv compus, în care unul din termeni este cel discutat – *pasărea-cânepii*.

5. Lexicul operațiilor și instrumentelor

Procesul de obținere a fibrelor presupune o serie de faze tehnologice: culesul, topirea tulpinilor, uscarea lor, prelucrarea mecanică a tulpinilor topite prin zdrobire și melițare, prelucrarea și sortarea câlților de meliță prin uscarea, scuturare și înobilare, sortarea fuiorului de cânepă, presarea și ambalarea fuiorului sau a câlților. În trecut, operațiile se realizau manual, iar terminologia lor diferea în funcție de zonă. Prin Moldova și Transilvania, cânepa de toamnă, de sămânță, se numea *durdăłani* (*dîrdăłani*), *păhui*, *hăłdani* (*halduri*), *handani* (*halandani*, *hlandani*, *hlăndani*), termenul *hăłdan* fiind înregistrat și în nordul Olteniei, iar *aldan* în Dâmbovița. După cules, aceasta se lăsa la *uscat*, la *mucărit* (Gorj), *dubit* (Hunedoara), *amușală* (Ilvof), la *dospit* ori la *copt*. Scoaterea semințelor după uscarea se realiza prin bătaia cu *îmblaciul* ori cu *maiul*.

În schimb, cânepa de vară urma alte procese. După cules, se făceau *mănuși*, *mănunchi* sau *snopi*, care erau duse la *topit* sau la *murat*. *Topilele* erau amenajate pe malul apelor, iar ca să nu fie luată de puhoai, cânepa era prinsă de țărui și acoperită cu *prăjini* (*rude* în Transilvania, *praștini* în Moldova). Aduse și uscate, legăturile trebuiau bătute pentru îndepărtarea părții lemnoase a tulpinii. În acest scop, mănunchiurile erau așezate pe *urechile* sau *fălcile proțapului* (Banat, Oltenia, Muntenia, Dobrogea), pe *cârceie* „două lemne prinse în funcție de unghi” (Oltenia, Muntenia), pe *cârceiele tănjelii* (Muntenia), pe o *piuă săpată* (Oltenia) și lovite cu toporul sau *maiul*.

În general, operația de separare a părții textile de cea lemnoasă - melițatul - se realizează într-o unealtă de lemn - *meliță* sau *zdrobitor*, *zdrubăłau* (în Transilvania). Dacă este o cânepă mare se folosește *melițoiu*, (*melițoni* - în Banat, *melițoi* - în Transilvania), iar pentru cea mică - *melețuică* sau *melițuică*. După lovire, puzderia cădea sub meliță. În Transilvania exista obiceiul de a organiza clacă pentru călcatul cânepii. Așezată pe târnaț, aceasta era jucată ritmic de tineri, până cădeau *păzdăriile* (*pozdăriile*, *puzderiile*).

Următoarea operație era pieptănatul, care se realiza cu diverse instrumente. *Daracul* (< tc. *tarak*, bg. *darak*) era prezent în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Banat. Termenul *ragilă* (*raghilă*) (< germ. *Raffel*) se regăsea în Moldova, Maramureș și nord-estul Transilvaniei, iar varianta *rahel* (*rahilă*) era utilizată în zona Munteniei. În satele transilvănene, renumite pentru cultivarea și prelucrarea cânepii, pentru unele de pieptănat se întâlneau mai multe denumiri: *grebân* (*greabăn*, *grebănu*, *greben*, *greabălău*), (< sl. *grebeni* „pieptene”); *hecelă* (*hetelă*, *hechelă*, *hiechielă*) (< magh. *ecselö*); *pieptănuș* (*ceptin*, *piepcin*, *piepcen*); *drâglu*; *hrebincă* (< ucr. *hrebinka*).

După aceste acțiuni se obțin trei calități de produse: a) fuiorul cu fire lungi și tari, folosite ca urzeală la pânză; b) fuiorul de calitate inferioară, din care se realizează băteala la pânză sau băteala și urzeala pentru saltele; c) câlții folosiți ca băteală la pânza pentru pături, cergi, saci, preșuri etc. În timp ce termenii *fuior* și *câlți* erau cunoscuți pe întreg teritoriul românesc, fuiorul de calitate inferioară înregistra denumiri diferite în funcție de zonă: *mijlocele*, *periitură* (Transilvania), *stupă* (Oltenia, Banat, Transilvania și, izolat, Muntenia), *păcișele* (< ucr. *paciosi*) (Molova și Transilvania), *știm* (< srb. *štim*) (Dolj, Ialomița), *buci* (< alb. *byk*) (Moldova), *tramă*, *bărbi*, *canură* (lat. *cannula*), *zgrebeni* (z + *greabăn*; cf. srb. *greben*, bg. *зребену*) (Oltenia, Muntenia, Dobrogea, sudul Transilvaniei).

6. Plantă medicinală

Pentru efectele sale analgezice, cânepa avea mare căutare în tratarea bolilor. În secolul al XVI-lea, Alexandru Lăpușeanul solicita, de la „apoteca” orașului Bistrița, substanțe terapeutice vegetale, printre care și canabis.

În medicina populară, cânepa a fost utilizată pentru tratarea mai multor boli. Năjitul era înlăturat prin expunerea urechii la fumul produs de semințe arse pe cărbuni. Afumarea se practica și în calmarea durerilor de cap. Fiartă cu diverse alimente (ceapă, usturoi, ouă, smântână), cânepa vindeca rănilor și diverse boli - pneumonia, gastrita, râia, hemoroizii, alopecia, paraziții intestinali etc.

Fiind o plantă bogată în uleiuri, semințele de cânepă erau utilizate în alimentație. Acestea erau pisate până se obținea o turtă, după care se puneau într-o strachină mare cu apă fierbinte și se mesteca. Apoi, lichidul, care se numea *lapte de bou*, era strecurat și pus la fiert până se îngroșă. Peste acest conținut se puneau sare, apoi se consuma. Alimentul era cunoscut sub denumirea de *jolfă*, cu variantele *julfă* sau *jufă*.

Procedeul a persistat până în secolul al XX-lea. Mama îmi vorbea de anii de foamete postbelici, când multă lume fierbea semințele direct în lapte și le consuma.

7. Valoarea spirituală

Pentru o lungă perioadă, cultivarea și prelucrarea plantei a fost strâns legată de practici și credințe în puteri magice. Pentru semănat erau zile faste sau nefaste, iar semănătorul, pentru a obține o recoltă bună, trebuie să îmbrace haine albe și ie nouă. De asemenea, tortul realizat prima dată de o fată avea puterea de a vindeca boli sau de a proteja de rău și, în acest scop, se înconjură de trei ori casa cu el. Cânepa era prezentă în actele de magie premaritală, dar și la nașterea pruncilor. Pentru ca nou-născutul să aibă un păr frumos, se da moașei „... un fuior răsfirat pe mână sau pe o strachină cu făină”. Protejarea bărbatului la munci era vizată prin lăsarea, după tors, a câtorva fire de cânepă în vârful furcii. Pânza trebuia udată după un anumit ritual, astfel asigurându-se sănătatea fizică și psihică a membrilor familiei. Însă, apariția cânepii în vise avea conotații negative, semnificând boli, lacrimi, grijă, sărăcie.

Tudor Pamfile amintește un obicei care avea loc în ajunul a două sărbători importante, Boboteaza și Crăciunul. Se da preotului un fuior de cânepă sau de in, gospodarii oprind din el doar câteva fire. Acestui ritual i se oferă mai multe semnificații: recolta în anul următor va fi

bogată; relele se vor lipi de fuior, iar casa lor va fi în siguranță; cu ajutorul fuiorului sufletele răposașilor vor trece peste rai sau iad; din firele respective Maica Domnului lucra un *volocpe* care îl va arunca în iad și va salva sufletele celor care chinuiesc, ridicându-i în rai.

Alte superstiții sunt legate de prelucrarea cânepii și vizează îmbunătățirea materialului obținut. Astfel, pentru a obține o pânză mai lungă, când se pune pe furcă primul fuior de cânepă nouă, gospodina trebuia să meargă cu furca pe uliță cât mai departe. De asemenea, pentru a obține o țesătură albă, persoana care fierbea tortul era înveșmântată tot în alb. Altă idee era aceea că însușirile primei persoane văzute pe durata operațiilor de prelucrare (fierbere, urzit, năvădit) vor fi transmise țesăturii.

Îndemânarea în lucrul cânepii era una din calitățile prin care se cataloga hărnicia femeilor. Cele care nu aveau spor erau aspru sancționate de comunitate. Astfel, au apărut o serie de strigături și cântece cu scop moralizator: *Măi bărbate,/ Nu mă bate,/ Că nu-s eu ca celelalte,/ Ca să-mi dau cânepa'n parte;/ Cât mai torc,/ Mai torc,/ Iar cât nu, mai pun pe foc,/ Și la pânză n'am noroc. ; Frunză verde de dudău,/ Sărmane, bărbatul meu,/ Ești nebun și meteleu./ Cânepa mi-ai sămănat,/ Boala'n oase mi-ai băgat!/ Da ia coasa și-o cosește,/ De boală mă ispășește! ; Măi bărbate, fii cuminte,/ Ia cânepa și mi-o vinde;/ Și mi-o vinde, făr' de preț,/ Că eu luna nu lucrez.*

Urmărind același obiectiv, de a impulsiona hărnicia, în mitologia populară a apărut un personaj miraculos - *Joimărița* (Joia Mare). Aceasta are o înfățișare înspăimântătoare și apare pentru a pedepsi fetele și femeile care n-au terminat de tors. Acestora le arde cânepa netoarsă și lovește sau arde degetele leneșelor.

8. Concluzii

Cânepa este o plantă care a făcut istorie în mai multe domenii, în primul rând în industria textilă, dar și în alimentație, industria hârtiei și medicină. De asemenea, putem spune că a determinat cursul istoriei, fiind prezentă în momente importante ale omenirii. Denumirea, fie că a fost moștenită din latină, fie din greacă, este prezentă în toate limbile europene, având forme asemănătoare. Schimbul comercial cu materiale textile a făcut posibilă circulația termenilor și internaționalizarea lor. În română, cuvântul este vechi, dovadă fiind familia lexicală și structurile frazeologice din care face parte. Termenii textili care denumesc obiecte și procedee de obținere a fibrelor de cânepă sunt împrumutați din limbi diferite: slave (bulgară, sârbă, ucraineană, slava veche), din turcă, maghiară, albaneză. Ei coexistă cu lexemele moștenite din latină.

BIBLIOGRAPHY:

- Antonescu, Romulus, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, <http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti-d-j.html>
- Asociația generală a inginerilor din România, Societatea inginerilor textiliști din România, *Manualul inginerului textilist*, Vol. I, București, Editura AGIR, 2002.
- Breban, Vasile, *Dicționar de expresii și locuțiuni românești*, București, Editura Științifică, 1969.
- Cârciumaru, Marin, Pleșa Mariana, Mărgărit Monica, *Omul și plantele. Manual de analiză carpologică*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2005.
- Cuceu, Ion, *Dicționarul proverbelor românești*, București, Litera Internațional, 2006.
- Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Amarcord, 1994.
- Herodot, *Istoriei*, București, Editura Minerva, 1984.

- Ionescu-Muscel, Iosif, *Fibrele textile la sfârșit de mileniu*, Editura tehnică, București, 1990.
Iordache, Gheorghe, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, Craiova, Scrisul Românesc, 1985.
Oișteanu, Andrei, *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, București, Nemira, 1998.
Pamfile, Tudor, *Industria casnică la Români, trecutul și starea ei de astăzi, contribuțiuni de artă și tehnică populară*, București, Tipografia „Cooperativa”, 1910.
Philbin, Tom, *100 cele mai mari invenții dintotdeauna*, București, Lider, 2005
Tomici, Mile, *Dicționar frazeologic al limbii române*, București, Saeculum vizual, 2009.
<http://www.chanvre-info.ch/info/it/Historique-du-chanvre-www.html>
<https://highacid.com/istoria-canepii/>
<http://www.mastersoflinen.com/fre/histoire>

SIGLE

- DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționar etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O. 2002.
DEXI = Eugenia Dima (coordonator științific), *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, Italia, Editura ARC&GUNIVAS, 2007.
DexTex = *Dicționar tehnic textil*, <http://www.dex-tex.info/>.